

АНГЛО-БУРСКАТА ВОЙНА И ВЪЛНЕНИЯТА НА ЕДИН БЪЛГАРСКИ КЛАСИК

КЛЮЧОВ ВЪПРОС: Как се изразява съпричастност към една значима обществена кауза?

Док. 1. Произход на бурите

Бури (от флам. „фермер“, „селянин“): име, дадено на първите бели заселници на Южна Африка, бежанци протестанти, най-вече от земите на днешните държави Холандия и Белгия, а също така и от Франция и Германия.

На 6 април 1652 г. капитан Ян ван Рийбек от холандската Ост Индийска компания основава първото поселение на нос Добра надежда (дн. Кейптаун). Впоследствие тези територии се заселват предимно от холандски селяни – калвинисти, с твърди убеждения и патриархални традиции.

След отмяната на Нантския едикт от Луи XIV през **1688 г.** множество семейства на френски хугеноти намират убежище в Южна Африка.

През целия **XVIII в.** заселниците разширяват своите владения на север и на изток за сметка на местното чернокожо население, голяма част от което са превърнати в роби.

Към началото на **XIX в.** бурите вече са скъсали със своите европейски корени и изграждат съзнание за специфична национална принадлежност, на основата на общата съдба, географската изолация, общия език африкаанс, единната религия – калвинизма, чувството за превъзходство над чернокожите, както и убеждението, че принадлежат към народ на „избрани“, подобно на евреите от Библията.

Док. 2. Хронология на англо-бурския конфликт

1795 г.	Избухва бунт на бурите срещу английската Ост Индийска компания. Бунтът е потушен от Великобритания, която превръща района на Кейптаун в английска колония. Осъществява се британското завладяване на Южна Африка и се поставя началото на дългия конфликт между бурите и англичаните. Консервативно настроени, бурите се отнасят подозрително и враждебно към всички чужденци, най-вече към англичаните. Особено остро са приети реформите, насочени към защита на цветнокожото население и към укрепване на британската власт.
След 1820 г.	Английската миграция се засилва и английският език става официален в новоосновената колония.
1833 г.	Ключова година за изостряне на отношенията между бурите и англичаните. Британската империя отменя робството във всичките си владения и това лишава бурите от работна ръка. Начало на Големия трек – масовото преселване на бури на североизток, продължило около две десетилетия.
1852–1854 г.	Великобритания признава независимостта на оформилите се в резултат на Големия трек бурски държавици – Трансваал и Оранжева република.
1877 г.	Великобритания анексира Трансваал.
1880–1881 г.	Първа бурска война, завършила с победа на бурите и автономия на техните държавици.
1887 г.	В Южна Африка са открити най-големите златни запаси в света, което предизвиква в тези територии огромен приток на англичани, презрително наричани от бурите „другоземци“. Пророчески са думите на президента на Трансваал Паул Крюгер към неговите сънародници: „би трябвало да плачете, вместо да се радвате, това злато ще потопи страната ни в кръв“. Бурите престават да бъдат мнозинство, а Великобритания иска да установи контрол над тези територии.
11.10.1899 – 31.05.1902 г.	Втора бурска война, известна още като Южноафриканска война. Много бързо броят на английските преселници златотърсачи нараства, но в отговор бурските власти им отказват правото на глас и облагат изключително тежко добива на злато. Спорът за правата на английските заселници става непосредствен повод за начало на войната.

Задача 1:

- А) Дискутирайте причините и повода за Втората бурска Война.
 Б) Разделете се на две групи. Аргументирайте позицията на Англия и на бурите.

Док. 3. Фази на войната

Първа фаза	Офанзива на бурите: 12 октомври – декември 1899 г.
Втора фаза	Офанзива на англичаните: януари – септември 1900 г.
Трета фаза и край на войната	През тази фаза основна тактика на бурите е „партизанската война“. Септември 1900 г. – май 1902 г. победа на англичаните.

Док. 4. Три поколения бурски бойци**Док. 5. Отговорът на англичаните**

Политиката на „Опожарената земя“

Концентрационен лагер за бури, към 1900 г.

По време на войната англичаните унищожават 30 хил. ферми и над 40 градчета. През 1900 г. през концентрационните лагери за бури преминават над 116 хил. души – ок. една четвърт от населението, както и 120 хил. чернокожи. Около 26 000 жени и деца, от които около 22 000 под 16 години, са намерили смъртта си в лагерите.

Дневната дажба за деца под 6 години включва около 250 г брашно, четвърт чаша мляко, около 30 г захар, около 14 г сол и половин месна дажба седмично.

Задача 2:

- А) Прочетете Док.4 и Док. 5. Определете какви моменти от англо-бурския конфликт представят.
- Б) Опишете основните британски методи за противодействие на бурите.
- В) Изведете каква е основната стратегическа цел на Британската империя във Втората англо-бурска война.

Док. 6. Иван Вазов за англо-бурската война

Действието става в края на 1899 г. в София.

[Героят Павел Мишеморов ненавижда вестниците и вестникарите, но в същото време живо се интересува от развоя на Англо-бурската война, за което се информира от вестниците.]

Явление 1

Лизавета (*съпруга на героя ни*): ...но аз изгубих де четях за бурите...

Божанка (*щерка му*): От тия пусти бури сега зависи разположението му, охотата му, сънят му. Мръщи се, ако новините са лошава; на трапезата минува му глага, ако чуе за несполука на бурите.

Явление 4 [героят е кум и отива на кръщение]

Лизавета: Приказвахте ли си за името?

Павел: Сговорихме се с баща му вече.

Иванчо (*приятел на Павел*): Какво име?

Павел: Жуберчо. [прославен бурски командир]

Явление 12 [след кръщенето]

Лизавета: Павле, свършихте ли?

Павел: Кръстихме го: генерал Жубер!

Явление 18

Иванчо: Чемберлен казал, че най-много две недели и англичаните ще бъдат в Претория [...]

Павел: Аз твоя Чемберлен и твоите вестници ето де ги хвърлям – на кучетата.

Иван Вазов. Вестникар ли?

Драма в едно действие, 15 февруари 1900 г.

Задача 3:

- А) Определете отношението на Павел Мишеморов към каузата на бурите. Аргументирайте се.
- Б) Обсъдете какво отразява случката с кръщенето.
- В) Какви характеристики на отношението на следосвобожденското българско общество към медиите са представени? Наблюдаваме ли ги и днес?

Док. 7. Подкрепа за бурите в София

Увлечени от големите цветни обявления по улиците, които обаждяха, че тая вечер ще се представят от един скитащ се френски артист-имитатор (лицеподражател) в живи лица героите от южноафриканската война, посетителите рано занахлуваха в пивницата „Червен рак“, дето щеше да се даде това любопитно зрелище.

Изкусникът беше избрал психологическата минута: тъкмо по него време бурофилското увлечение в София беше в най-големия си разгар. [...]

[Имитаторът представя най-напред англичаните, което предизвиква всеобщо раздражение.]

[...] В същото душевно състояние се намираше и публиката, ожесточена от Виждането виновниците и оръдията на една велика неправда.

Затова, когато настана ред да се явят героите от оранжската република и от трансвалската, настана едно облекчение в салона. Очите засвяткаха от добро чувство, лицата се проясниха. Зрителите предвкусваха удоволствието, което с трепетно любопитство очакваха да изпитат напълно. [...]

Но ето, появи се генерал Жубер!

Една полуга. [...]

[...] Крюгер се появи.

С широко, благо лице, с лице на древен патриарх, окръжено с бяла брада, втълпено неизлично във всички сърца, с дясна ръка, сложена въз червената лента на гърдите, той се леко кланяше на възторжената овация от заглушителни ръкопляскания. Всички присъстващи стояха прави с пламтящи погледи, с уста зяпнали, из които ручаха вече не виковете, а лъвски ревовете. Някои госпожи намериха и цветя да му фърлят! В моя миг на странно самовнушение, под действието на чудна ипнотизация, разстоянието между илюзията и действителността изчезна, предметът се смеси с отражението и нито един от гвестотината присъстващи не помисли, че старецът не беше същият, живият Крюгер, Крюгер от плът и кръв, а маската му, нахлузена от един скитац се комедиант. Не, живият Крюгер поздравлявахме тука, Крюгера бурят, един бог знай как се озовал в „Червен рак“! [...]

И ние си излязохме възхитени, благородни, щастливи, като че бяхме зели участие в истинска апотеоза пред истинския старец, като че съзнавахме, че извършихме пръв път в живота си едно добро, похвално дело, изпълнихме един велик дълг пред един велик героизъм.

Бедният Крюгер! Сиromаси бури! И ние, и цяло човечество само така можем да ви помогнем в изпълнената ви борба за свобода – с шум [...]

Бедно човечество!

София, юни 1901

Иван Вазов. Героите от англо-бурската война, 1901 г.

Задача 4:

- Опирайки се на хронологията, определете в кой етап на войната Вазов пише творбите си.
- Посочете изразите, които показват „бурофилското увлечение в София“.
- Избройте фактологичните основания действията на англичаните да са определени като „велика неправда“.
- Изкажете предположения защо българското общество е толкова съпричастно към един конфликт, който не го засяга пряко и е толкова отдалечен географски. Посочете аргументи от историческо, политическо, емоционално-психологическо естество.
- Коментирайте последния абзац на разказа. Потърсете обяснение за иронията на Вазов.

ОБОБЩАВАЩ ВЪПРОС: Доколко е възможно написаното от един писател да повлияе на общественото мнение?